

УДК 378:374.7.091.12.011.3-051

DOI:

Тетяна Годецька, науковий співробітник
відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти Державної
науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського НАПН України

ПІДГОТОВКА АНДРОГОГІВ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ: ІНФОРМАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

У статті проаналізовано праці українських вчених щодо підготовки андрагогів у зарубіжних країнах. Висвітлено виявлені автором науково й експериментально обґрунтовані перспективні шляхи підготовки андрагогів. Розглянуто інноваційні науково-практичні розробки різних зарубіжних країн (США, Угорщини, Швеції, Грецької Республіки) щодо професійної підготовки андрагогів.

Зарубіжний досвід позитивних ідей з професійної підготовки андрагогів може бути впроваджений в освітню практику України.

Ключові слова: андрагог; освіта дорослих; професійна підготовка; професійна компетентність; бакалаврат; магістратура.

Табл. 1. Літ. 7.

Tetiana Godetska, Researcher of the
Scientific Information and Analytical Support of Education Department of
Vasyl Sukhomlynskiy State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine
National Academy of Pedagogical Science of Ukraine

TRAINING OF ANDRAGOGUES IN FOREIGN COUNTRIES: INFORMATIONAL ASPECT

In the article the works of Ukrainian scientists regarding the andragogues training in foreign countries were analyzed. Scientifically and experimentally substantiated promising ways of training andragogues which were discovered by the author are presented. It was presented the innovative scientific and practical developments of various foreign countries (the USA, Hungary, Sweden, the Greek Republic) regarding the professional training of andragogues. Various andragogue training programs have been systematized and grouped into groups in the USA, such as: adult education programs, adult education leadership programs, and interdisciplinary programs. Emphasis was placed on the fact that the effectiveness of the adult's education necessitates the consideration of motivational factors. Thus, according to the model of A. Rogers, the main motivational characteristics are: characteristics of the subject, general attitude to learning, motivational factors, special attitude. The author drew attention to the training of andragogues in pedagogical institutions of higher education in Hungary. It was noted that the profession of andragogue is one of the most popular in Hungary. Therefore, it is possible to get an andragogue education not only in pedagogical universities, but also in other institutions of higher education. In Sweden, it is possible for a teacher to adjust his pedagogical profile throughout his life; the Swedish system of education for adult social workers consists of formal and informal components; two main forms of support and stimulation of employees for life-long education are distinguished – mentoring and storytelling. The English language competence of European teachers and scientists is a component of professional competence and ensures their competitiveness in the labor market. The cascade approach was implemented in the education and training of adults and it was found the peculiarities of the use of the cascade model in the training of adult trainers in the Republic of Greece.

It is advisable to introduce the mentioned foreign experience of positive ideas into the educational practice of Ukraine.

Keywords: andragogue; adult education; professional training; professional competence; bachelor's degree; master's degree.

Постановка проблеми. В Україні професійна підготовка андрагогів не набула значного поширення та ознак системності, за словами доктора педагогічних наук, професора О. В. Аніщенко. У цій сфері освітньої діяльності працюють лише три заклади вищої освіти, зокрема Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, ДВНЗ “Донбаський державний педагогічний університет” [1, 134]. Науковці занепокоєні

питанням становища сільських мешканців, які через обмеженість у доступі до здобуття професійної освіти є неконкурентоспроможними на формальному ринку праці. Посилюється тенденція зростання культурно-освітніх потреб і запитів різних категорій дорослих. Фахівці наголошують, що у державі недооцінено роль і значення неформальної освіти дорослих для формування людського капіталу, економічного зростання країни [2, 3–4]. Водночас в освітній практиці зарубіжних країн накопичено

багаторічний досвід підготовки таких фахівців, а на сторінках зарубіжної педагогічної періодики, у наукових і методичних працях розкрито змістові, організаційно-педагогічні та інші особливості їх підготовки, широкий спектр можливостей, перспективні напрями розвитку системи підготовки андрагогів до навчання дорослих [1, 134].

Мета дослідження: проаналізувати праці українських вчених щодо підготовки андрагогів у зарубіжних країнах. Виявити науково й експериментально обґрунтовані перспективні шляхи підготовки андрагогів та популяризувати висвітлений досвід.

У дослідженні застосовано **методи** контент-аналізу і синтезу та інформаційно-аналітичного й порівняльного аналізу.

Виклад основного матеріалу. Уперше в українській педагогічній науці О. Чугай здійснено цілісний аналіз проблеми професійної підготовки педагогічного персоналу для системи освіти дорослих у США; проаналізовано її становлення й особливості розвитку, розроблено відповідну періодизацію (чотири періоди); виокремлено структурні, змістові, процесуальні особливості підготовки андрагогів; визначено перспективні напрями розвитку професійної підготовки фахівців-андрагогів та проаналізовано можливість використання прогресивних ідей американського досвіду для реформування української системи освіти на національному й інституційному рівнях. Крім того, систематизовано різні програми підготовки андрагогів у США та об'єднано їх у групи: програми освіти дорослих; програми лідерства в освіті дорослих; програми міждисциплінарного характеру. О. Аніщенко доведено, що американські університети здійснюють підготовку педагогів для дорослих за магістерськими і докторськими програмами, і кожний заклад самостійно визначає перелік компетентностей андрагога. При цьому з'ясовано, що в переважній більшості університетів цей процес ґрунтується на доповіді "Компетентності ХХІ ст.", на основі якої виокремлюють шістьнадцять компетентностей за п'ятьма блоками: аналітичні вміння, міжособистісне спілкування, працездатність, опрацювання інформації, здатність до змін. Авторка дійшла висновку, що в американській освітній практиці використовують широкий арсенал методів і методик оцінювання теоретичної і практичної готовності майбутніх андрагогів до професійної діяльності (метод проектів, зокрема проект Кепстоун), кейс-метод, персональне есе, "рефлексивні роздуми", портфоліо, презентації тощо; методики самооцінювання та взаємооцінювання) [1, 140].

У підготовці педагогічного персоналу для

системи освіти дорослих у США особливу увагу приділено розвитку особистої, соціальної, методологічної, предметної компетентностей. Обґрунтовано можливість використання програм дистанційної форми навчання, елементів кооперативного навчання та проактивного коучингу. О. Чугай зазначає, що ефективність навчальних програм освіти дорослих віртуального університету Капелла забезпечується використанням професійно орієнтованої програми, різних видів контролю та залученням висококваліфікованих педагогічних кадрів. Програмою освіти дорослих університету передбачено використання так званої карти компетенцій (Competency Map), що є унікальним інструментом візуалізації прогресу кожного окремого учасника навчання у реальному часі. Успішне здійснення кооперативного навчання потребує реалізації принципу позитивної взаємозалежності, коли успіх кожного пов'язаний з успіхом інших; принципу персональної відповідальності, коли кожний відповідає за певну частку роботи та робить свій внесок у спільну справу; принципу рівної участі, коли кожний має таку саму відповідальність і права, як і інші; принципу одночасної взаємодії, коли завдання виконують усі учасники навчання одночасно. Компетентнісний підхід став вирішальним на шляху до підвищення ефективності професійної підготовки фахівців для освіти дорослих у США. Особливу увагу приділено розвитку особистої, соціальної та методологічної компетентностей, натомість предметна компетентність виступає в діяльнісному вимірі, тобто увагу акцентовано на здатності застосовувати спеціальні й загальні знання та інтегрувати знання і вміння [7, 36].

Л. Лук'яновою проаналізовано андрагогічні концепції та моделі, зокрема модель навчальної мотивації дорослих М. Кроудер і К. Пупинін (Crowder Pupynin), модель ланцюга взаємодії П. Кросс (Cross), парадигму очікуваної цінності К. Рубенсона (Rubenson), теорію потенціалу навчання дорослих Х. МакКласкі (McClusky), модель мотиваційних характеристик А. Роджерса (Rogers). Розглянуто також результати аналізу проблеми внутрішньої мотивації навчання дорослих Хоул (Houle) та аналогічних досліджень інших вчених. Отже, приймаючи рішення щодо продовження навчання, людина задовольняє індивідуальні освітні потреби, зумовлені різними чинниками, коригує очікування, прагнення й у такий спосіб змінює самосвідомість, здійснює кроки на шляху до особистісної зрілості. Так через навчання відбувається опосередкована регуляція життєтворення [7, 161].

Таблиця 1.

Набір абітурієнтів за спеціальністю “Андрогогіка” в університетах Угорщини (2010–2017)

Рік	Андрогогіка (Andragógia)			
	Бакалаврат		Магістратура	
	Подано заяв	Прийнято	Подано заяв	Прийнято
2010	6007	1588	441	176
2011	5456	1425	474	179
2012	3184	790	338	170
2013	877	114	229	117
2014	835	111	273	116
2015	685	101	211	91
2016	620	101	167	66
	Бакалаврат		Магістратура	
	Організація спільноти (Közösségsszervezés)		Андрогогіка (Andragógia)	
2017	1170	346	151	54

Для ефективного управління навчальною мотивацією дорослої людини, окрім компонентів мотивації, необхідно враховувати її основні характеристики, які можуть змінюватися у процесі навчання. Основними мотиваційними характеристиками відповідно до моделі А. Роджерса (Rogers) є: характеристики предмета, загальне ставлення до навчання, мотиваційні чинники, особливе ставлення. Авторкою зроблено висновки, що ефективність навчання дорослої людини зумовлює необхідність урахування мотиваційних чинників (зокрема і певної внутрішньої потреби або зовнішньої ситуації); елективності, практико-орієнтованому змісту навчання, що забезпечує зворотний зв'язок навчальної активності та сприяє подоланню бар'єрів у навчанні. Окреслено напрями подальших наукових пошуків з досліджуваної проблеми [7, 162–163].

На особливу увагу заслуговує досвід Угорщини, який висвітлено науковцями ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України, насамперед Л. Лук'яною, та іншими науковцями, зокрема К. Годлевською.

Не можна залишити поза увагою той факт, що Угорщина є однією із небагатьох країн світу, яка має окремий Закон “Про освіту дорослих”, що набув чинності у січні 2002 р. Цей закон регулює надання освітніх послуг для дорослих, їх фінансування та контролює відповідні заходи, зокрема й щодо професійної підготовки андрогогів. У 2013 р. набув чинності новий Закон “Про освіту дорослих”, яким додатково

врегульовано сукупність багатьох важливих питань [5, 233].

Згідно з чинним законодавством, основною метою освіти дорослих в Угорщині є загальноосвітня та професійна підготовка, корекція порушень, розвиток професійних знань і компетенцій, збільшення можливостей для працевлаштування, навчання упродовж усього життя. У контексті нашого дослідження важливим є виокремлення особливостей, що вирізняють систему освіти дорослих в Угорщині. З-поміж найбільш важливих такі: використання інформаційних і комунікаційних технологій; створення курсів навчання на робочому місці; формування соціального партнерства з метою подальшого вдосконалення й підвищення ефективності всієї системи подальшого навчання; запровадження національної премії та фінансових стимулів для роботодавців, які підтримують навчання на робочому місці на основі моделей західної Європи; перспективи неформального навчання та альтернативних форм навчання; розвиток дистанційного навчання [5, 234].

У сучасному освітньому просторі “Андрогогіка” (“Andragogy”) є однією з найбільш популярних спеціальностей в Угорщині. До класифікатора професій спеціальність “Андрогогіка” було внесено в 1993 р. з прийняттям Закону “Про вищу освіту”.

Відповідно до даних таблиці, підготовка фахівців здійснюється на рівні бакалаврату і магістратури. Необхідно зазначити, що пік популярності андрогога в Угорщині набув у

першому десятилітті ХХІ ст. Так, у 2010 р. подано понад шість тисяч заяв абітурієнтів для вступу на спеціальність “Андрагогіка” на бакалаврат та прийнято понад півтори тисячі осіб. До магістратури подано 441 заяву та прийнято 176 осіб. З часом кількість охочих навчатися за цією спеціальністю зменшувалася, але одночасно скорочувався й набір, отже, конкурс завжди залишався високим [5, 234].

З вересня 2017 р. за результатами реорганізації спеціальність “Андрагогіка” на рівні бакалаврату трансформовано у спеціальність “Організація спільноти”. Зміна назви спеціальності позитивно вплинула на кількість бажаючих навчатися (1170 осіб), хоча на навчання прийнято лише 346 осіб [5, 235].

Здобути підготовку можна як у педагогічних, так і непедагогічних закладах вищої освіти. Нині у десяти ЗВО Угорщини здійснюється підготовка педагогічного персоналу для роботи з дорослими за спеціальністю “Організація спільноти” (на рівні бакалаврату). Таку підготовку забезпечують вісім класичних університетів, один Коледж імені Яноша Кодолані та Будапештський університет економіки. Шість з цих університетів здійснюють підготовку за спеціальністю “Андрагогіка” на магістерському рівні [5, 236].

У процесі навчання у закладі вищої освіти у майбутніх андрагогів формують такі особистісні вміння, як адаптивність, емпатія, гнучкість, об’єктивність, особиста відповідальність, здатність до групового лідерства, модерації, анімації, наставництва, критичного мислення, прийняття рішення у складних та непередбачуваних ситуаціях. Для отримання дипломів бакалавра чи магістра необхідно мати сертифікат про володіння іноземною мовою, принаймні рівня B2. Загалом професійна діяльність андрагогів спрямована на дотримання європейських вимог щодо розвитку освіти дорослих, що уможливають Угорщині конвергенцію з розвиненими країнами. Важливим напрямом діяльності андрагогів є робота з інтегрування найбільш незахищених верств населення в соціум та розвитку освітніх, наукових, інституційних і методичних навичок [5, 238–239].

Отже, професія андрагога є однією з найпопулярніших в Угорщині. Затребуваність андрагогічної підготовки зумовлена можливістю знайти роботу в навчальних відділах різних організацій, тренінгових компаніях, в інституціях ринку праці, кадрових агентствах, редакціях освітніх порталів, громадських організаціях, що працюють у галузі освіти дорослих, а також в організаціях і установах культури, регіональних центрах освіти дорослих тощо. Окрім того,

випускники можуть працювати в урядових і громадських організаціях та установах різних рівнів, що відповідають за розроблення політики й підтримку освітньої діяльності дорослих. Важливим є те, що більшість випускників спеціальності “Андрагогіка” (2018) працюють або продовжують навчання за спеціальністю, а саме: 70 % працюють в закладах освіти дорослих, 9 % – працюють і продовжують навчання; 2 % – продовжують навчання; 4 % – будують кар’єру за напрямом. Решта 15 % – це фахівці, які виїхали за кордон або перебувають у пошуках місця роботи (за даними Felvi.hu – державної електронної бази вищої освіти Угорщини) [4, 143].

Варто звернути увагу на аналіз Н. Постригач щодо впровадження каскадного підходу в освіті й навчанні дорослих у Грецькій Республіці та виявлення особливостей використання каскадної моделі в підготовці тренерів дорослих. На основі контент-аналізу літературних джерел авторкою зроблено висновок про те, що Греція – одна з небагатьох країн, в якій цю модель було широко впроваджено. З’ясовано, що понад 20 000 педагогів дорослих пройшли навчання за допомогою каскадної моделі у чотирьох різних варіантах упродовж майже 15-річного періоду. Досвід, набутий під час впровадження та оцінювання цих програм, засвідчив, що каскадний підхід може бути найкращим вибором, коли йдеться про численну цільову групу тих, хто навчаються, та обмеженість ресурсів (часових, матеріальних тощо) [6, 25–26].

Аналізуючи зарубіжні джерела, Ю. Халеменик доводить, що англійська мова в Європі набуває поширення, зростає її вплив на інші мови. Учені констатують домінування англійської мови у сфері торгівлі, міжнародних зв’язків, освіти, науки, медицини тощо. Зазначено, що в Європі англомова компетентність європейських викладачів і науковців є складовою професійної компетентності і забезпечує їхню конкурентоспроможність в умовах ринку праці. Для цього здійснюється інтенсивний пошук таких підходів і методик навчання англійської мови студентів, які уможливили б процес формування особистості майбутніх фахівців в умовах конкуренції на європейському ринку праці [7, 29].

Нові підходи західних вчених до теоретичного осмислення освіти дорослих, зазначає Л. Пуховська, можна змоделювати у вигляді системи концепцій, об’єднаних вихідним педагогічним контекстом – теорією освіти упродовж життя з її сучасним наголосом на дорослій половині людського життя після здобуття основної освіти. Завдання переосмислення освіти та підготовки фахівців в

XXI ст. в Україні і за кордоном актуалізує емпіричні теорії навчання, центральним концептом яких є досвід. З огляду на це проаналізовано положення трансформаційного навчання, результатом впровадження якого в освітній процес може стати трансформація професійного розвитку педагогів, особистісний розвиток і підвищення рівня педагогічної майстерності педагогів. Розглянуто сучасні успішні моделі професійного розвитку педагогів у зарубіжній практиці освіти: модель “Школа професійного розвитку” (Professional Development School – PDS), клінічна модель (clinical model), модель навчання на робочому місці (work-based learning), модель навчання на базі проєктів (project-based learning), модель навчання на основі реальних проблем (PBL), модель навчання на базі досвіду (experience-based learning systems – EBLS), матрична модель свідомої компетентності (matrix model of conscious competence) [7, 29].

Сучасна педагогічна реальність, зауважує К. Ковтун, характеризується тенденцією пошуку шляхів удосконалення вищої освіти та її реформування. Швеція є однією з найбільш розвинених соціально-економічних країн світу. Педагогічна освіта скандинавських країн має особливе соціокультурне значення та уособлює кілька вимірів, що характеризують індивіда: освіта як індивідуальний стан; освіта як індивідуальна можливість; освіта як індивідуальний процес; освіта як найвища цінність людства. Науковцями доведено, що система сучасної педагогічної освіти Швеції досить гнучка й задовольняє потреби суспільства в кількості та якості вчителів, при цьому у педагога є можливість коригування свого педагогічного профілю упродовж усього життя [7, 31].

Шведська система освіти дорослих соціальних працівників, зазначає А. Попова, складається з формального і неформального компонентів, що представлено великою кількістю державних і недержавних організацій, основною метою яких є сприяння в підготовці соціальних працівників до роботи з мігрантами. Зосереджено увагу на організації центрами навчання соціальних працівників безпосередньо на виробництві. На думку П.-Е. Еллстром, формальна освіта забезпечує здобуття теоретичних знань, а неформальна сприяє їх практичному закріпленню в реальній виробничій ситуації, що зумовлює потребу в постійному вдосконаленні й набутті нових знань, умінь і навичок на робочому місці в роботі з клієнтами соціальної служби. Шведським дослідником виокремлено дві основні форми підтримки й стимулювання працівників до освіти

впродовж життя – наставництво та сторителінг [7, 35].

Висновок. На основі аналізу праць вчених ІООД імені Івана Зязюна НАПН України та українських науковців і викладачів щодо проблеми підготовки андрагогів у зарубіжних країнах зробимо висновок, що в Україні професійна підготовка андрагогів не набула значного поширення та ознак системності. У цій сфері освітньої діяльності працюють тільки три заклади вищої освіти. Через обмеженість у доступі до здобуття професійної освіти сільські мешканці є неконкурентоспроможними на формальному ринку праці. Посилюється також тенденція зростання культурно-освітніх потреб і запитів різних категорій дорослих. У державі недооцінено роль і значення неформальної освіти дорослих для формування людського капіталу, економічного зростання країни.

Водночас в освітній практиці зарубіжних країн накопичено багаторічний досвід підготовки таких фахівців. З огляду на це виявлено науково й експериментально обґрунтовані перспективні шляхи підготовки андрагогів, зокрема розкрито змістові, організаційно-педагогічні та інші особливості їх підготовки, широкий спектр можливостей, перспективні напрями розвитку системи підготовки андрагогів до навчання дорослих. Презентовано інноваційні науково-практичні розробки різних зарубіжних країн щодо професійної підготовки андрагогів.

Отже, вважаємо доцільним впровадження висвітленого зарубіжного досвіду позитивних ідей з професійної підготовки андрагогів в освітню практику України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аніщенко О. В. Зарубіжний досвід підготовки андрагогів: аналіз дисертаційних досліджень у галузі педагогічних наук в Україні. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2020. Вип. 2. С. 131–150. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/OD_2020_2_15 (дата звернення: 25.08.2022).
2. Аніщенко О., Лук’янова Л., Прийма С. Неформальна освіта дорослих – освітній тренд XXI століття. *Рідна школа*. 2017. № 11/12. С. 3–8. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/710422/> (дата звернення: 25.08.2022).
3. Годецька Т. І. Навчання дорослих в умовах формальної і неформальної освіти (аналіт. огляд) / Годецька Т. І. // *Діяльність НАПН України щодо науково-методичного забезпечення модернізації та реформування освіти : огляд. вид.* / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [авт.-упоряд.: Лапаєнко С. В., Агалець І. О.,

Гуралюк А. Г., Закатнов Д. О., Ростока М. Л., Гodeцька Т. І. та ін. ; наук. ред. С. В. Лапаєнко]. Київ : [ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського], 2022. С. 149–182. URL: http://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2022/07/overview_edition_2022.pdf (дата звернення: 25.08.22).

4. Годлевська К. В. Професійна підготовка андрагогів в Угорщині. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. 2019. Вип. 2. С. 138–145. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/OD_2019_2_18 (дата звернення: 25.08.2022).

5. Лук'янова Л. Підготовка андрагогів для системи освіти дорослих в Угорщині. *Edukacja Zawodowa i Ustawiczna*. 2019. Nr. 4 С. 231–244. URL: http://www.aps.edu.pl/media/3404587/34_eziu_4-2019_1_lukianova.pdf. (дата звернення: 25.08.2022).

6. Постригач Н. О. Особливості застосування каскадного підходу в освіті дорослих Грецької республіки. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. 2019. Вип. 2. С. 166–176. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/OD_2019_2_21 (дата звернення: 25.08.2022).

7. Професійна підготовка педагогів: зарубіжний досвід : (аналіт. огляд) / упоряд. Годецька Т. І. Аналітичний вісник у сфері освіти і науки : довід. бюл. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського Київ, 2022. Вип. 15. С. 20–37. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/731389/> (дата звернення: 25.08.2022).

REFERENCES

1. Anishchenko, O. V. (2020). Zarubizhnyi dosvid pidhotovky andrahohiv: analiz dysertatsiinykh doslidzhen u haluzi pedahohichnykh nauk v Ukraini [Foreign experience of andragogues training: analysis of dissertations research in the field of pedagogical

sciences in Ukraine]. *Adult education: theory, experience, perspectives*. Vol. 2, pp. 131–150. [in Ukrainian].

2. Anishchenko, O., Lukianova, L. & Pryima, S. (2017). Neformalna osvita doroslykh – osvittii trend XXI stolittia [Non-formal education of adults – educational trend of the XXI century]. *Native school*. No. 11/12, pp. 3–8. [in Ukrainian].

3. Godetska, T. I. (2022). Navchannia doroslykh v umovakh formalnoi i neformalnoi osvity [Adult education in the conditions of formal and informal education]. *Activities of the National Academy of Sciences of Ukraine regarding scientific and methodological support for modernization and reform of education: a review edition*. Kyiv, pp. 149–182. [in Ukrainian].

4. Hodlevska, K. V. (2019). Profesiina pidhotovka andrahohiv v Uhorsshchyni [Andragogues professional training in Hungary]. *Adult education: theory, experience, perspectives*. Vol. 2, pp. 138–145. [in Ukrainian].

5. Lukianova, L. (2019). Pidhotovka andrahohiv dlia systemy osvity doroslykh v Uhorsshchyni [Training of andragogues for the adult education system in Hungary]. *Edukacja Zawodowa i Ustawiczna*. No.4, pp. 231–244. [in Ukrainian].

6. Postryhach, N. O. (2019). Osoblyvosti zastosuvannia kaskadnoho pidkhdou v osviti doroslykh Hretskoi respubliky [Eculiarities of application of the cascade approach in adult education of the Greek republic]. *Adult education: theory, experience, perspectives*. Vol. 2, pp. 166–176. [in Ukrainian].

7. Godetska, T. I. (comp.) (2022). Profesiina pidhotovka pedahohiv: zarubizhnyi dosvid [Professional training of teachers: foreign experience]. *Analytical bulletin in the field of education and science: reference bulletin*. Kyiv. Vol. 15, pp. 20–37. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 16.06.2022

“Трагніть не до успіху, а до цінностей, які він дає”.

Альберт Ейнштейн

один з найвизначніших фізиків ХХ століття

“Найскладніше почати діяти, все інше залежить тільки від наполегливості”.

Амелія Ергарт

американська авіаторка

“Найбільша нагорода за важку працю – це не те, що людина за неї отримує, а те, ким вона стає в процесі цієї роботи”.

Джон Раскін

англійський письменник, теоретик мистецтва

